

8(C125)

У 35

513

УЈДА

СТЕП

КОМІ ГІЗ СЫКТЫВКАР 1937

753

УЖА

СТЕП

БЕРПАСАЛІС
Л. ЕППЛЕ

L4928

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР 1937

— Теныд оз ков некодкөд сорнитны, Палма,—висталис мамыс.—Кутасны-кө тенсыд жуасны, те нинөм ен шу, ниөти кыв. Кылан? Ниөти кыв. Чөв ов, чөв ов. Гөгөрвоан, донаөј?

— Гөгөрвоа — шуис Палма.

Тажө вөлі дас арөса нывка, не аслас арлыд серти, ыжыд тушаа да јон, терыб, визув да вөснидик, кызи тростник. Вөснидик мица чужөмсө вөлі гөгөр кышалө зарни рөма кудри, а гырыс сөд сінјасыс повтөг визөдөны сінкым увтыс.

Сіјө женидика вочавізіс мамыслы:

— Гөгөрвоа.

Мамыс, Сілвија долабелла, жугыла визөдіс сы вылө.

— Бағыдлөн олөмыс те кын,—вашнитіс сіјө.

Палма копыртліс јурсө да визөдліс сізи, быттө думайтіс: „Мыјла-нө колө кыкыс виставны өти торсө?“

Сіјө ез радејтлы лишнөј сорни.

— Ме көт і ічөт, да јон. Ен пов ме понда, мама. Батө некор оз пов ме понда.

Батыс Палмалон, долабелла, вөлі революционер. Сижо сувтөдис аслыс мог: кокнөдны сөкыд олөмсө јөзлыс. Сижос быдөн лубитлисны Галларатаын; сылөн стрөјнөј тушаыс, вежөра чужөмыс да гора гөлөсыс төдса вөлі весиг ылын Ломбардија сайын.

Но началство казалис сылыс публичнөј сорнијас-сө да арестујтис долабеллаөс.

Өти гажа шонди лунө Палма пукалө вөлі батыс-көд ыжыд кипарис улын саджын. друг пырисны жандармјас да нинөм виставтөг сувталисны долабелла гөгөр, чургөдисны револьвер көсича бердас, медым сижө ез вочас, да дописны кјјассө чептөн.

— Кущөм мыж-нө ме вөчи? — спокојнөја јуалис долабелла.

Жандармјас, вочакыв пыдди, толкө пиңалисны сижос; сесга кыкөн петкөдисны сижос калитка өзөсөд, тојыштисны нывсө, а мукөдыс пондисны шобны керкасө.

— Ен пов, донаөј, ме локта час мыгти. Тани мыкө абу гөгөрвоана, — шуис батыс.

Калитка өзөс пөдласис сы бөрсга, і нылыс колмө отнасөн. А оружјөа јөз кутисны жуглыны томанјас да кыскавны жожө ставсө, мыј вөлі шкапјасын да камодјасын. Писмөјас да документјас најө течисны өтлаө да печатајтисны.

Но батыс ез во ни час мыгти, ни лун мыгти, ни вежон мыгти, ни төлыс мыгти. Сижос нуисны мөд карө, судитны военнөј судын. Семјаыс кывльвлис сы јылыс мыј-нибуф толкө јөз сорнијасыс, јортјасыс висталөмјасыс да газетјасыс.

Жандармјас дорисны кјјассѳ чептѳн.

Ставыс тајо вöлі öкмысдас нөлöd воын, дасöк-мысöd немын, Ломбардјаын. Јöзыс полисны петкöд-лыны долабеллаöс жалитöм, медем најöс аснысö сы-ыс ез шобны да ез арестујтны.

Ичöтик Галларата кар öни абу-нин сещöм мича, ку-щöм сижö вöвли војдöр. Но и öни-на тани емöс мича местајас да лöсыда мичмöдöм керкајас.

Кар саяс öнöң-на кујлö помтöм-дортöм лыа степ, көни быдмö тусапу. Щын пуритö фабрика тру-бајасыс кар вестын, горзöны вузасысјас, котралöны чинovníкјас улычајасöд, но некущöм шум, некущöм чад оз кыв паскыд степын; сени кылö толкö турун дук, зориз дук, малазijasлөн ызгöм да лебачјаслөн сылöм.

Батсö арестујттöң Палма вöли олö медса гажаа, медса долыд кадсö степын.

Батыс ветлывлис сетчö лыддыны книгајас да гиж-ны речјас, кодөн öзтылис сижö сөлöмјассö да кыпöд-лис вежöрсö карса рабочöјјаслыс — ткачјаслыс, печ-кысјаслыс, стеклö вöчысјаслыс, слесарјаслыс, сто-ларјаслыс.

Палма зев јона радејтлис ассыс рöднöј степсö, жежыд зоризјассö сетыс, ма дуксö, и пыр вöли новлö морöсас лбö вöң костас тусапу вож. Кор сижö вöвли карын, тајо тусапу вожыс кақтылö вöли сылы жежыд зоризјас, степлыс чöскыд дуксö, мича лöz jeneж, ва-рышјасöс, кодјас лебалöны вылын jeneжын, колп-кајöс, кодi поздысö вöли тусапу костö, көчöс, кодi јирö тусапулыс вужјассö.

Сесаң, кор Палма коли ӧтрасӧн, мамыс ез лезлы сижӧс степӧ.

— Батӧгыд те вошан сени, куш степас.

Палма шулывлас вӧли:

— Ог вош, ме і пемыд војӧ аҗҗа тујсӧ.

— Kodi-нӧ тенид сижӧс индас?

— А kodi indӧ сижӧс му шырлы либӧ вурдыслы?

Палма јона гажтӧмтчис степыс. Сижӧ велалӧма вӧли овны степын, кӧни гӧгӧр шыңитӧв, вӧла, кӧни кылӧ чӧскыд аромат дук.

Ӧти-мӧд бӧрса ӗк ӧткода кыссӧны куҗ лунјас. Некущӧм јуӧр налы ез волы во. Полиција воylvлӧ вӧли на ordӧ, кор окота, бостӧ писмӧјас почта вылыс, шобесӧ шкапјасын, сундукјасын.

Палма сещӧм лӧг сінјасӧн виҗӧдис на вылӧ, і најӧ унаыс грӧҗитчылісны сы вылӧ.

— Жагӧдны ескӧ тајӧ пон писӧ,— шулывлис офицер.

Ӧтчыд мама-ныла лыддисны газетыс, мыј долабелла пышјӧма миланскӧј турмаыс, кӧни сижӧ пукаліс уна тӧлыс-һин суд воҗвылын.

Чужӧмыс Палмалӧн сещӧма вежсис, мыј весиг жандармјас, kodјас сыбӧрын јешщӧ частӧжык воylvлісны на ordӧ, кутисны шуны:

— Нылкаыс тӧдӧ, кӧни сижӧ!

Но һи Палма һи мамыс һинӧм оз тӧдны вӧли. І толкӧ пемыд војын, уҗны водигӧн, најӧ лыстлісны вашнитны мӧда-мӧдныслы:

— Ми сы јылыс кывлам... Гашкӧ, аҗҗылам ассӧ... Сижӧ волас видлыны мијанӧс, ловја-кӧ лоӧ.

А Палма думайтис: „Збыл-кө мездыгис сижө, дерт
көнкө, степын олө“.

Најө-өд багыскөд төдөны вөлі, кушөм бура по-
зө эебсыны тусапу пөвсө. Најө сені төдмавлісны
важ кадјассаң колөм мупышти ветлан тујјас, важ
кісгөм крепостјас, важ јөзлыг мупышса оланінјас да
эвер гујас пыдыг му пышсыс. Тајө паскыд да шы-
лыд местаас тусапу пөвссаң мортыд вермас аэыны
ылысаң, кутас-кө локны сетчө враг. да, төдөмыс!
Багыс-кө ловја да збыл-кө мездыгис турмаыс, сижө
зік локтас аслас муса степө.

Налөн вөлі өтї радејтана места, кодөс најө өт-
лаын ветлігөн аэзісны, тајө вөлі кушөмкө важ кадса
крепостлөн пөдвал, кодөс важөн-нын коркө кістлө-
маөс; вылысыс быдмөма тусапу вөрөн да паскыд
корја лапкорјасөн. Најө неуна весалыштісны сеті,
вөчісны ежаыс скамјаяс да дыр пукавлывлісны сені
гожса жар лунјасө; шондї оз сот вөлі сені најөс,
сені вөлі пыр ыркыд да рөмыд. Вот кытчө сижө лок-
тас, удајтчіс-кө сылы мездыгны!

Кымын воэө, сымын јона Палма кутіс думайтны,
мыј багыс сылөн степын; і сылы сешөм-жө окота
вөлі петны вөла вылө, кызі лебачлы, кодөс кутісны
тусапујас костыс да пукөдісны позјө.

Кор мамыс өтчыд војын чуксалис сижөс да бөр-
діг-сералигтыр вїсталис, мыј багыс сылөн збыл сте-
пын да гусөнікөн волас прөшцајтчыны накөд ас
чужан муыс пышјөм воэвылын, Палма нөтї ез шен-
зы: сижө тазі і чајтліс.

— Кывзы, Палма, бур ныв,—сөкыда лолалігтыр

шуõ мамыс.—Воліс Ідаліччіо. Сіјõ вiсталис меным,
мыј батыд степын.

— Ак!..

Чужõмыс нывлõн пондiс пõртмасны, нумдiс.

Крестанiн Ідаліччіо вõлi прõстõј морт, но бур
сõлõма; сіјõ зев радејтлис долабеллаõс, кõт пыр шу-
ліс, мыј мiча кывворыс сылõн вайõдас сіјõс тур-
маõз.

— Мiјанлы оз ков леғны сіјõс татчõ локны, дi-
таõј,—шуіс мамыс.—Гõгõрвоан? Мiјанлыс керканы-
мõс пыр караултõны, i сіјõ сурõ на кiõ, кызи ле-
бач чугјõ.

Сіјõ пуктiс кiјассõ пызан вылõ, леғис јурсõ кi
вылас да зев шога пондiс бõрдны.

Палма чужõм вылыс воши гажа серамыс. Оз, сы-
лы оз поғ локны гортõ. да-õд тајõ абу-нын i горт
сылõн, а кущõмкõ пемыд турма коғ, кытчõ лун i
вој волõны жандармјас, да кытыг век кежõ муніс
долыд, гажа олõмыс.

— Кодлыкõ колõ вiставны сылы, мед сіјõ татчõ
оз лок,—шуіс Палма.—Оз-õ ветлы Ідаліччіо?

— Оз, оз,—шуіс Сiлвија, да бара ырõбõн бõрдзiс.
Сіјõ вайiс мiјанлы тајõ јуõрсõ батыд ради да мiјан
ради; но сіјõ сещõма полõ, весiг õнi оз лыст вет-
лыны стептi, а ветлõ черiкыјыс-вокыс оланiн пыр,
Ольмõ пыр. Сіјõ сағ быртõғыс повчõма, кор војнас
друг азғõма баттõ.

— А мыј шуõма батõ?

— Со мыј: „Мун да вiстав менам гõтырлы да
нывлы, мыј ме тани. Аски, војнас, мыј лоан—ло, а

ме вола прѡшшајтчыны накѡд,—меным ковмас пыш-
ыны Альпы гѡра сажѡ“.

— Альпы гѡра сажѡ?

— да, таѣ толкѡ позѡ мездысны. Тани — кѡт не
ѡни, бѡрынжык коркѡ век-жѡ сижѡс кутасны да бара
пуксѡдасны турмаѡ.

— Гѡгѡрвоа.

Ывлаын вѡлі зерѡ; часі гора тичкѡ, і став шыыс,
коді кылѡ вѡлі важ керкаын, вѡтлѡ војја шыѣитѡв-
сѡ. Палма пукаліс волпас вылас паскыда востѡм
сінјасѡн, кѡні тыдалѡ вѡлі сылѡн сѡлѡм волнужтѡмыс.

— Лез менѡ,— шуис сижѡ, медбѡрти.

— Тенѡ степѡ?

Мамыс бѡрдѣис јешщѡ јонжыка.

— Њѡжјѡнжык, мамѡ. Тенѡ кыласны улѣчасаныс,
— шуис нылыс.— да, ме муна. Ме тѡда стептѡ сѣі-
жѡ, кыѣи те ассыд креслѡтѡ. Сижѡ, ме чајта, ѣбсасѡ
мјан пѡдвалын.

Тажѡ војас мамыс нѣ нылыс ез уѣны. Нажѡ пыр
вѣччысисны, оз-ѡ лок батыс, оз-ѡ кыв сылѡн кокшы-
ыс улѣчын, оз-ѡ таркѣит ѡшиѣ ставеѣѡ; но налы кы-
ліс толкѡ зер шы, војтва вѣјалѡм шы, чѣркјаслѡн
чѣркѡм да карса часилѡн кучкалѡм.

Палма унаыс-нѣн вѣѡдліс мамыс вылѡ, сы бѡр-
дѡм сінјас вылѡ. Чужѡмыс Палмалѡн вѡлі ѣік кельыд,
но сижѡ чорыда думажтѡ вѡлі ветлѡм јылыс. Њѡл ча-
сын сижѡ лѡсѡдѣис петны тужѡ; пасталис-нѣн ассыс ха-
лат кодѣ полотно плаѣѣѡсѡ; сылы колѣ сѡмын-нѣн
паставны гѡрда-лѡза сера нагрунѣк да ыжыд вѣж
чышјан. Кокас сујис пу башмак. Бостѣс булкі да вѣ-

на бутулка. Термасигтыр ордочис мам морос бердгыс да мам сінванас котасом чужомон петис саджыс калтка озосод бокыса улча выло.

Палма воли зев шуда, кызи лебач, кодос лачисны вола выло.

Сылы колло воли корсны батсо; колло азывны зорчалан степ.

Сижо логыда петис карса воротаод да мододчис тодса тужод.

Кадыс кадэ Палмалы паныдагличны вола телегајас, нуоны каро фруктјас, турун, јов либо тусапуыс вочом росјас. Но некод ез визодлы виж чышјана ичотик нывка выло.

Кор кутис југдыны, сижо воли ылын-нин карсагыс; шондиыс јар југорјаснас југодис-нин Ломбардској Альпы горајаслыс визогсо, кор сижо воис медвоzza тусапу кустјас дороз. Сижо сувтис пизос вылас да окыш-тис муса тусапусо, кодос сещом дыр-нин ез азыв.

Гогор, кытчоз сінмыд сузо, волсовтчома воли степ, виж, горд, јежыд рома, помтом-дортом море коф. Палма горша лолалис степлыс чоскыд аромат дуксо. Лыдтом-щоттом маказјас помала ызгоны. Вылын јенејас кывтоны гырыс јежыд кыморјас, и варыш сод чутон тыдало лоз јенежын.

Јозыс сылы ез паныдагыны, да сижо и недиво: они ез вов ышкандыр, либо тусапу кыскаландыр да кыјсандыр. Ылоз-ылоз гогор тыдалоны сомын тусапујас, вороны кокнидика тов улын. Палма первојысна воли тани отнасон; оноз сижо пыр воливлис татчо батыскод, коди тодо воли степсо ичот дырсагыс.

Көнкө ылын тыдыштö вöли важ рудінік башна. Палмалы думвылас усі, кызі коркө батыс віставліс сылы, мыј сені војдөр, коркө важөн, візлөмаөг гулујасөс, а öні сені олöны степвыв дікөј пөткајас. Думвылас усі сылы сіз-жө, кызі тајө башнаыс пыр вöли колө шујга вылө асланыс радејтана местаө мунігөн. Сіјө мыјвынғыс піскөдчіс сук тусапу кустјас пөвсөд. Öні сіјө гөгөрвоіс, кущөм сөкыд лоө сылы корсны батсө. Крепостыс вöли вескыдвылын башнаганыс да пөшти öтвестын сыкөд—со і ставыс, мыј вöли төдө Палма.

Сыкөд-кө ескө вöли көт пон! Но понјыс налөн кулі регыд батсө арестујтөм бөрын. Ловја-кө ескө вöли пөрыс муса Маріно, сіјө ескө корсіс тујсө регыджык! Помтөм-дортөм степ, көні морт ні лов абу, көні сінтө јорө быдсама зорің рөмыс, лептіс страх Палма сөлөм вылө.

Но сіјө пыр муніс і муніс, кытчөз ез вісмыны сылөн кокјасыс. Көн-сурө паныдағлісны чорыд да сущкасыс кустјас; тащөм кустјас пөвстіс піскөдчігөн Палмалөн быдөн гыжјасісны кіјасыс. Шондіс весіг чышјан пырыс вöли зев јона сотө, і Палмалөн вісміс јурыс. Кор сіјө пукаліс аслас волпас вылын, сылы кажіччө вöли зев кокні корсны батсө степыс, а тајө, вөлөмкө, зев сөкыд. Сіјө шојччыштіс неуна, сојыштіс булкі тор. Вінасө сіјө нөғі ез јуышт, вісіс батыслы. Матын сені візувтө вöли лапкыдік, но міча ваа шор, сіјө јуіс сетыс васө кінас. Гөгөр ызгөны вöли малазіјас, чуқөртөны тусапу зорің вылыс ма. Налөн ызгөмыс кыпөдыштіс сылыс сөлөмсө і

сijö ез кут сешöма повны. Малазі ызгöм шыыс öтдор, сесса нинöм вöли оз кыв. Јенежыс да сҥепыс кажиччöны вöли помтöм-дортöмөн. Карса башнајас да керка јывјас важөн-нин вошыны сінвозыс, а војвылын зев јаснöја јежыдалісны лымја Алпы гöрајас.

Палмалы дум вылас усі, кызі мамыс сылы виставліс öфитор, медем сijö оз мун сҥепö. Öти квајт арöса детіна вошöма сҥепын, і кујім лун корсöм бöрын аққöмаöс сылыс шојсö турун пöвсыс; а кокуј сертыс аққöмаöс, кызі сijö гöгралöма пыр öти местаын, бытö ур көлöса гөгöр, кытчöз қикöзöз абу усöма кок јывсыс. Но бат јывсыс думажтігөн, сijö мөвпаліс: „Нывсыд öтдор, некодлы тенö мездыны!“

Сijö лöсöдыштіс чышјансö,—шондіыс пыр вылöжык кајö вöли јенежын, ворсö зоріқалан сҥепын быдсама рöмөн, і мөдöдчіс возö.

Некодлы вöли індыны сылы тужсö. Гулу візан башна колі ылö бокö, а сijö сöдас мунö пыр возö, крукаслö гартчöм тусапу вужјасö. Öтчыд сijö тувччіс эмеј вылö, коді вöли қик вужкод-жö; эмеј чушкöбтіс, но ез чушкы. Палмалы кажиччыны кутіс, мыј сijö көт јешщö дыр мунас тақі, колан местаöз сijö некор оз воы.

Но оз-кө сijö коре батсö, батыс сijö војас-жö локтас Галларатаö да сурö полиціја кіö.

Шондіыс серті сijö аққіс, кадыс луншöр бöрлан-нин катовтö. Сijö важөн-нин петліс гортсыс, а мамыс, коңöр, сені, серт, бöрдö да лыддö кадсö мінута-јасөн.

— Ме ег вöв мелі сывкöд, ег вöв мелі! Ме ду-

мајтлі толкө батө жылыс,— ас сөлөмас кајитчигтыр
думајтис Палма.

І думвылас угі сылы аслас волпасыс, каменнөј
стенајас костын жужыд ыркыд садныс, руд каңыс,
гырыс розајас лөз вазајасын,— ставыс, став оланін-
ыс, кодөс сижө, гашкө, некор-нын сегга оз аңыс.

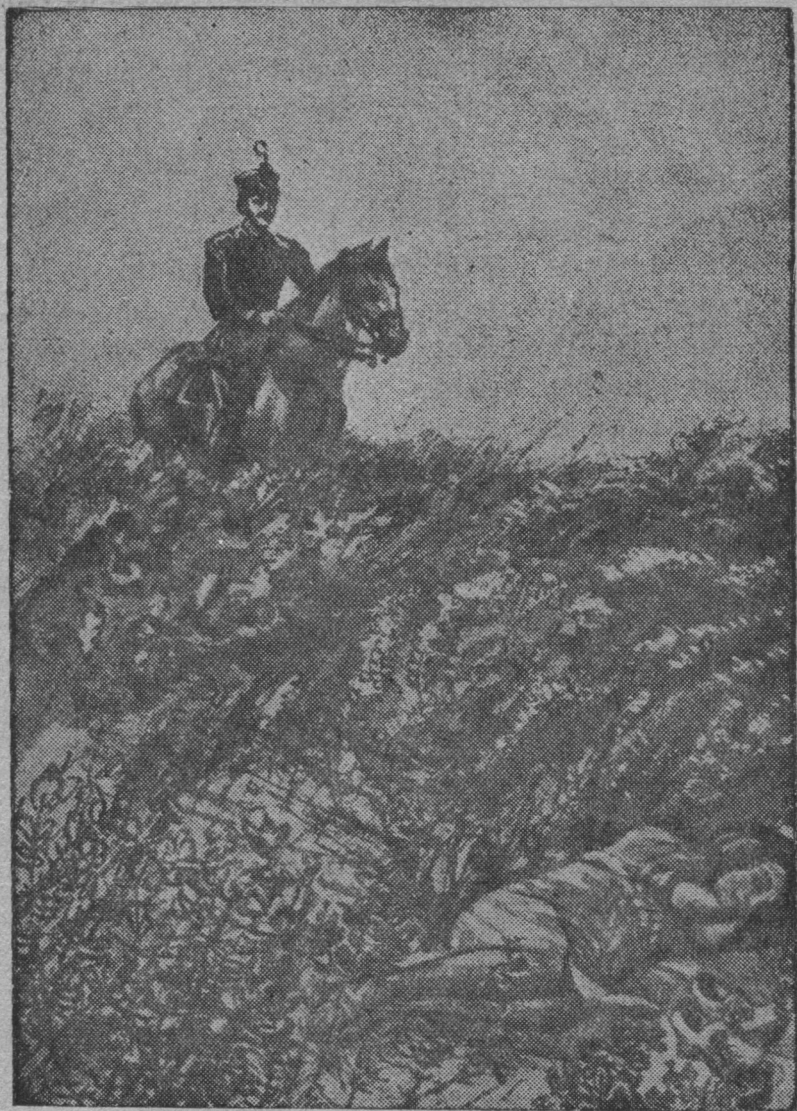
„Вермі-кө ескө ме толкө спаситны сижө!“— ду-
мајтис Палма.

Батсө спаситөм вылө сижө пунктис ескө ассыс
олөмсө. Сылөн кынмылас сөлөмыс, кор думыштас,
кыңи батыс локтас рытнас гортас, оз-кө сижө удит
воны сы динөң.

Вөлі кујим час гөгөр-нын. Палма ез вермы стөч
төдны кадсө, но думајтө вөлі, мыј сы гөгөр. Сижө
мунис дас час-нин. Таңи өткөн мунөмыс да нинөм
вөчны вермытөмыс топөдис сылыс сөлөмсө свинец
моз. Сижө петис ебөссыс, угі кок јывыс да унмовсис
тусапу пөвсын. Муңөмысла сижө вунөдис став полөм-
сө і весиг бат пондаыс төждысөмсө. Сижө чорыда
унмовсис, кор нужөдчис шонид лыа вылө, а тусапу
кустјас сажөдисны сижөс шондыс.

Палма пөрччис сөкыд пу башмаксө да шерстан-
нөј ковтасө. Жежыд полотно платфөыс сылөн дөв-
далө вөлі тусапу куст дінын. Тајө жежыд чутсө
ылысаң аңгис верңөма стражник, коді кың-мыј вер-
мө піскөдчө вөлі сук тусапу пөвсөд. Сижө да јешщө
кык стражник петисны казармаыс пышјөм Леліо до-
лабеллаөс корсны.

Сижө локтис сетчө, көні Палма уңө вөлі лыа вы-

Сіѣ леччіс вѣв вывсыс, кѣні уѣб вѣлі Палма лма вылын.

лын, да нуждома гожвожо кокжассо. Аззис вина тыра дозсо сылыс да думыштіс:

„Тажос ыстөмаог нуны сожан да мыжкө виставны“.

Сижө леччис вөв вывгыс да локтіс Палма дінө. Ачыс сижө вөлі Галларатаса морт, да пырыстөм-пыржө төдіс пышжыгыс нывсө.

— Чеччы, нывка.

Сөкыда узан унымыс друг палөдөм бөрын, Палма первојсө ез гөгөрво, көні сижө ачыс, да коді сыкөд сорнитө. Шондіыс јорө вөлі сылыс сінсө; малазіаслөн ызгөм чунөдө пелсө. Стражник скөрыс сувтөдіс сижөс кок жылас.

— Те сижө арестантлөн ныв,— шуис сижө да пыркнітіс пелпомөдыс Палмаос.— Те мунан сы дінө.

Секі Палма гөгөрвоис, да кор сижө зікөз палаліс, сылы думвылас усі, мыј сылы ңинөм оз ков виставны.

— Вистав!— локыс горөдіс сы вылө стражник да кутччыіс сабла вугјас.

Палма чөв оліс.

Стражник пуктіс кјјассө вомдорас да пондіс чуксавны јортјассө, кодјас кольөмаог вөлі бөрө; налөн мундјрјасыс да вөв јурјасыс тыдалөны вөлі тусапу пөвсын ылын.

Најө воісны сещөм өдјө, кызі толкө вермісны сук тусапујас пөвсөд.

— Вичөдлөј,— шујіс первој стражнікыс.— Тајө долабеллалөн нылыс. Тајө, дерт, төдө, көні сижө эебгасө, но оз көсјы виставны.

Сижө бара локыс пыркнітіс Палмаос пелпомөдыс.

— Көні тенәд батыд, нывка?— жуалис өти выл локтыг стражнікыс.— Вістав міжанлы, і мі тенө лезам. Мі төдам — сійө степын. Ыржанітөмыд теныд оз отсав.

Поçө вөлі думыштны, мыј сійө пуыг вөчөм либө каменнөј: сійө весіг сіннас ез лапңитлы.

— Но, смотрі, те менам!— грөңітчіс первојја стражнікыс.

Сійө лептіс віна бутулкасө, дукуштіс, відлыштіс, сесса жуыштіс мыкө-мында да сетіс сійөс јортјас-ыслы.

Вөвјас лепталісны кокјассө, корскісны да өвтчісны гутјасыг. Шондіыс вөлі зев јона сотө. Стражнікјас дыр-ңін ветлісны степ куза, і најө ез көсјыны кољавны пөрасө јешщө кущөмкө ічөтік бунтовщца вөсна, коді чөв олө, бытө мыр.

— Те мунан міжанкөд сетчө, көні тенө заставітасны сорңитны,— шуіс первојја стражнікыс; кыскіс зепсыс кыз көв да көрталіс вескыд кісө Палмалыг седлө бердас.

Мөд стражнікыс, коді вөлі буржык сөлөма, дорјыштіс Палмаөс: сылөн аслас вөліны челафјас.

— Тази-кө те кутан сійөс кыскыны степ куза, те-өд зікөз віан сійөс,— шуіс стражнік.— Тајө-өд ічөтік нывка.

— да, но тајө абу-ңін сещөм ічөт, вермас-ңін сорңитны,— шуіс первојја стражнікыс да маткыштіс. Но Палма чөв оліс.

— Кывзы,— шыасіс сы дінө мөд стражнікыс,— вістав міжанлы, көні батыд, і ме нуа тенө карө аслам

седлō вылын. Некод тенō оз вōрзōд. Те зев лō-
гыда гулајтыштан вōв вылын і шондī леччиг кезлō
воан гортад.

Кујим ѳружјоа морт да кујим пессыс вōв сувтис-
ны Палма гōгōр; гож воын најō кажиччōны вōли
вывтī-вывтī гырысōн. Гōрд рōма тусапуа сгеп ка-
жиччō бīа мореōн. Кōн-нō батыс? Быд здук-ōд сī-
јōс вермасны азыны да кутны. Батыс вōсна полōм-
ла, нылыд вунōдис ас јывсыс.

— Но, пуксōд-вај тајōс аслад седлō вылō, он-
кō кōсјы, мед ме кыскī сīјōс сгеп куза,— шуис Пал-
маōс азыс стражнīкыс мōдыслы, кодī лыддис выв-
тī-нīн локōн домавны сīјōс седлō бердō. Мōдыс
копыртчīс, бостīс Палмаōс вōнōдыс да пуксōдис ас
возас седлō вылō.

— Кутчыс вōв бурысас, мед он ус,— шуис сīјō
Палмалы.

Тусапу пōвсōд сōкыд вōли мунны, мукōдлаас сīјō
быдмōма вōв пакōзыс. Палмалы тајō і бур вōли:
ōдјō-кō ескō мунисны вōвјасыс, сīјō зīк усī: сылōн
јурыс бергōдчīс полōмысла, шыгысла, шогысла.

Нылōс нуыс стражнīк вылын сералігтыр да шмо-
нīтīгтыр, мукōд стражнīкјасыс пīскōдисны аслыныс
тујсō тусапу пōвсōд, а којмōд стражнīкыс нывкōд
мунис медбōрын; сīјō кутис Палмаōс платтōōдыс, ме-
дым сīјō ез чеччышт вōв вывсыс да ез лōсōдчы
нышјыны. Вōв кок шы пыр кывлō чегōм увјаслōн
трачкōдчōм, полошītōм лебачјаслōн ыжыд шумōн
кыпōдчōм, чепјаслōн да ѳружјōлōн зīлōдōм.

Палмалōн садыс бырī. Шондī сотīс јурсō, весō-

пөрмөн повзём, горшыс космо́м — ставыс тајо ва-
јодіс сіјос саґсө воштытөз.

Вөвјас мунісны вослөн-нын; өдва піскөдчісны ту-
сапу пөвстті. Толкө час кык мысті воісны казарма
дорө. Јөзыс вөлі музөмаөс, кынөмјасныс сумалөны,
скөрөс. Сіјө стражнікыс, коді вајіс Палмаөс аслас
седлө вылын, шыбітіс сіјос муас. Ізјө кучкысөмыс-
сылөн петі саґыс. Кодкө пызјіс сылы чужөмас ва-
өн,—дворас вөлі ва баґгејн. Сіјос аззыс стражнік
копыртчіс сы дінө да көрталіс сылыс кіјассө мыш-
кас. Сегса чужјіс сіјос да шуіс:

— Чеччы, бунтовщік рөд!

дворас вөлі уна салдат; најө візөдісны та вылө,
быттө сізі і колө. Стражнік еновтіс нылөс да пы-
ріс керкаас.

Палма ез-на вөв зік ас саґа. Став тушаыс сы-
лөн вісіс вөв вылын дыр мунөмыс. Сіјө кујлө вөлі
бок вылас; кіјассө көрталөма вөлі мышкас. Салдат-
јас сы дінті мунігөн сералісны, тешітчісны сы вы-
лын. Ставсө сіјос көтөдісны, кор пызјісны ваөн; сег-
са чужөмвыв тырыс пуккісны гебјас, полотно плат-
төыс вөлі најтчөма турунөн да лыаөн.

Нывкаөс шыбытісны ізјөн волсалөм двор шөрө,
турун мездор лібө пес мездорөс моз. Некод ез пов,
мыј сіјө пышјас.

Мыкө-дыра мысті локтіс зев лок чужөма страж-
нік, лептіс сіјос кок јылас да вөтліс ас возвылас
керкаө, ічөтік тыртөм комнатаө, көні заседајтө вөлі
началствоыс. Палмаөс довјөдліс, сіјө өдва сулаліс
кок јылас; став лысөмыс вөлі вісө, жукалө.

— да, тајо ічотік нывка!— шенчом пырыг шуіс комендантыс да небыдік гөлөсөн жуалис сылыс:—
Леліо добеллалон ныв?

Палма чөв оліс.

— Мыјла те он сорніт?

Сіјо ез востыв вомсө.

— Мыјла те ветлін степас?

Сіјо нінөм ез шу.

— Те төдан, көні тенад батыд?

Бара ніөті кыв.

— Мі тенө заставітам сорнітны,— шуіс лөг пырыг офіцер, көт і шензіс сіјо Палма вылө да жалітіс сіјөс. Сіјо вөлі сецөм ічотік, ебөссыс петөма, жујалөма! Офіцер аңзіс, мыј сіјо оз вермы сулавны кок јылас, да щөктіс сылы пуксыны. Сіјо пуксіс стен бердас сулалыс каменнөј скамја вылө да став туша тырнас нізгыртчіс, бытгө лыаөссөм, васөдмөм кор јокмыл.

— Кутан-кө ырјанітны, меным лоө тенө накажітны,— шуіс офіцер. Сіјо старајтчіс быдсама ногөн бурөн і лөкөн, сорнітөдны нылөс, но нінөм ез артмы.

„Тажө кулө лібө јөјмас, но нінөм оз вістав“,— думыштіс сіјо.

Стражнік, коді сулалө вөлі Палма дінын, лубө пырыс нумјалис: сіјо воңыв вівставліс офіцерлы, мыј нывка оз понды сорнітны.

— Нуөј тајөс,— шуіс комендант, терпеньесыс петөм бөрын.— Пуксөдөј торја камераө. Мед кущөмкө нывбаба шобас тајөс: гашкө, талөн ем піс-

иö. Сесса разöј көртödjассö да колöј öтнассö. Шыг-
лун да пемыдыс разасны сылыг кывсö.

Пырыстöм-пыр-жö вöчисны, кызі сijö щöктис.
Нывбаба пöрчödic Палмаöс, но нинöм ез аззы, да
бöр локногөн пастödic сijöс. Кijассö сылыг разисны
да колисны öтнассö комнатаö, көни сijö вермис, око-
та-кö, пукавны, окота-кö, кујлыны каменнöј васöд.
жожын. Сесса öзöссö ортсыгаңыс пыкисны да том-
налисны.

Камераас вöли пемыд.

Палмалы окота вöли горзыны, но сijö пыкис
мыјвынсыс, топödic вомсö, курччис кывсö. Кöт ескö
горзöмнас сijö i некодöс ез выдајт, но сijö тöдö
вöли, мыј горзöмнас сijö честсö ускöдö багыслыс,
а врагјаслы сijö лоö лубö.

Пöраыс вöли мунö, а сijö век оз кыв некущöм
шы,—карцерыс тајö вöли керка помас, коңушнајас
бердын. Некодлы дум вылас ез услы сijö. Турем-
щикјас сінмын сijö вöли қик немтор, кущöмкö лок-
гагыс либö чиркыс улынжык. Мыј-нö сыпонда, бун-
товщиклөн-кö, шуам, нылыс i јöјмас либö кулö
щыгла пемыд карцерын?

Палма водис жојас да кijассö сујис јур улас.

Кључ бергöдчис кылö сімöм томанын, i сы вылö
усi би југөр. Тајö бара нывбабаыд локтис сылыс кыв
кыјны.

— Вiстав толкö ставсö, мыј тöдан,—шуалис сijö
нывкалы,—i теныд сетасны чöскыд öбöд, вина да ва,
мыјда колö, а аски асыв мунан мамыд opdö. Oz-öд ков

ыржанітны, јѳук. Теныд колѳ кывзыны началствогыс.
Ставнымлы колѳ кывзыны сылыс.

Нывбабалы щѳктѳма вѳлі быдсама ног старајт-
чыны лѳбѳ повѳѳдны нылѳс лѳбѳ бостны бурѳн, но
тајѳ сылы ез удајччы. Нывка пыр чѳв оліс. Сылѳн
лысѳмыс гѳгѳр вѳгѳ вѳлі, јурыс бергѳдчѳ, горшыс
космѳ, но сіјѳ пыр помнѳтіс, мыј сылы колѳ кутны
ассыс ыжыд кѳсјысѳмсѳ—чѳв овны.

— Те вывтѳ-на ічѳт, медым тајѳ пыксыны,—шуіс
нывбаба.—Тенѳ колѳ прамѳјжыка нѳјтыштны.

Палма весіг ез і кывзы. Пелас сылѳн јунгіс,
бытѳѳ малазіјас степын зізгісны да сурс пѳв јонжы-
ка наыс.

Нывбаба скѳрыс кватѳтіс ассыс лампасѳ да бѳр
муніс і томналіс ѳзѳссѳ ортсысаныс. Бара лоі зурс
пемыд.

Нывбаба воліс јешщѳ кымыныскѳ, вајліс наң,
шыд, кампет, ва грапінын да сувтѳѳдіс тајѳс ставсѳ
сізі, медым Палма аззѳ вѳлі најѳс, но оз суз.

— Тајѳ ставыс теныд лоѳ, кутан-кѳ сорнѳтны!

Палма куніс гінсѳ, мед нінѳм оз аззы, да пырк-
нѳтіс јурнас.

Нывбаба час кежлѳ колліс сіјѳс ѳтноссѳ, сесса
бѳр локтіс, кіас кутѳ вѳлі поднос.

— Кутан ѳні сорнѳтны?

Палма бара пыркнѳтіс јурнас.

Сѳкыд вѳлі шыгјѳн да јутѳг овны, но сіјѳ ез
сетчы.

— Тајѳ зев абу лѳсыд прѳтѳвляјтчыны властлы,—
шуіс нывбаба,—сіјѳ вѳлі ѳтѳ стражнѳклѳн гѳтыр.

—Тенад батыд—омӧл морт; сiјӧ паныд мунӧ закон-
јаслы.

Палмалӧн југнiтисны сiнјасыс скӧрмӧмысла, но
сiјӧ нiнӧм ез шу.

— Кывзы: тенад, ъерт, горшыд космӧ,—ышӧdic
сiјӧс нывбаба. Ачыс кiстiс стӧканӧ југыд кӧзыд ва
грапиныс, кодӧс вајiс сӧрғыс.

Ныв став туша тырнас дрӧгмунi,—сылӧн важӧн-
нiн вӧли вывтi јона горшыс космӧ,—да бара тупкы-
сiс кiнас, медым нiнӧм не азыны.

— Ак, те, мiстӧм чужӧм!—люкысла горӧdic ныв-
баба.—Тенӧ колӧ шыбытны јукмӧсӧ, сенi те пӧттӧ-
зыд јуан. Ме муна да вiстала комендантлы. Јукмӧ-
сыс дворын пыдӧстӧм. Шуӧны, сiјӧ-пӧ мунӧ му
пыдӧсӧзыс.

Садтӧг повзӧмысла, Палмалӧн пӧсыс чепӧсјiс
туша кузыс, но сiјӧ чӧв олис.

— Од тесањ сецӧм еща i колӧ,—шуiс стражник
гӧтыр зев мелi гӧлӧсӧн.—Вiстав толкӧ, кӧни батыд,
i секi теныд сетасны ӧбӧдајтны. Те кутан узны
менама ныв волпас вылын, а асывнас мунама мамыд
ордӧ. Сiјӧ теныд сiз-жӧ шуас, мыј те ладнӧ вӧчин.

Палма i та вылӧ нiнӧм ез шу.

„Коњӧрӧј, коњӧрӧј, мамӧ!“—думыштiс сiјӧ, но
нiӧтi кыв ез шу.

Нывбаба мырсiс сорнiтӧдны нылӧс быдсама но-
гӧн; но кор сiјӧ азыс, мыј наградаыс вошӧсылӧн,—
сылы кӧсјысiсны сетны награда, удајтчас-кӧ мыјкӧ
тӧдмавны,—сiјӧ люкысла лыјiс грапиннас Палмалы,
да зев лок пырыс вiзӧdic, кызи грапиныс зiлмунi

поснідік торпырігѳ, а ваыс кіссіс нывлы платтѳ
вылас да жојас.

Палма чѳв оліс.

— Но і пукав тані, немѳј лагуша!—локыс горѳ-
діс стражнік гѳтыр.—Асывнас скорпіонјас петасны
щелјасыс да наыс некытчѳ он удіт.

Сіјѳ петіс, крапкіс бѳрсаңыс ѳѳѳссѳ, і клуч бара
бергѳдчіс сімѳм томанын. Повѳѳм нывка бергѳдчіс
бок вылас да кутіс лакны жој гурангыс васѳ; но
тајѳ вѳлі зев еща, горшыс сылѳн ез вескав, дај
стеклѳ торјасыс вундалісны сылыс вомдорсѳ. Сіјѳ
ѳдва сувтіс піѳѳс вылас, сесса кықкѳ чеччіс кок
вылас. Камераас пырыштѳ вѳлі кущѳмкѳ југѳр;
тајѳ вѳлі тѳлыс југыд, коді пырѳ вѳлі векнідік
стеклѳтѳм ѳшің пырыс. Тѳлыс вајіс татчѳ тусапу
ѳоріѳ дук. Тѳдса тѳлыс југыд да муса тусапу дукуыс
палѳдісны Палмаѳс. Сіјѳ думыштіс: оз-ѳ поз чеч-
чыштны ѳшіңѳдыс? Тајѳ вѳлі сыв судаѳн вылынжык
сіјѳ јур вестыс.

ѳшіңыс кажіччѳ вѳлі зев векні, но Палма вѳлі
зев косінік, а ва платтѳѳыс ѳік топалѳма вѳлі јај
бердас.

Стен бердас сувтѳдантор нінѳм ез вѳв, но
стенас вѳліны щупѳдјас, а ѳтілаын чурвіѳѳ вѳлі
кѳрт крук. Палма кужѳ вѳлі пелка зев кавшасны,
но ѳні сіјѳ сещѳма слабміс і оз вѳлі вермы кавшас-
ны стенті. да-ѳд сіјѳ јещщѳ оз вѳлі і тѳд-на, мыј
сені ортсыладорас, ѳшің улас. Тусапу дук серті сіјѳ
ѳајтѳ вѳлі, мыј ѳшіңыс петѳ степлаң, но лучкісѳ
оз-жѳ тѳд вѳлі.

— Кывзы: тенад, ферт, горшыд космб...

Но кор сiјö думыштиc, мыj регыджык скорпион-
јаслөн жалыс петö да оз вөрзöдны сiјöc, а түрем-
шщикјас мучитасны кувтöзыд, i тајö мөвпыс чуждöдиc
сiјöc; сiјö чукöртиc медбöрја ебöccö да тувтчиc кок-
јаснас первојја шупöд вылö, а кiјаснас кутчысiс
вылысжык шупöдас, а сесга көрт крукас, i тази
кутиc кавшасны cтенöдыс пыр вылöжык.

Тусапу дукуыс гилöдиc сылыс нырiссö, тöлыс југö-
рыс усö вöли сылы чужöмас; i тајö јонжыка кыпöдиc
сылыс сölöмсö. Јона гыжјасгiсны-парсасгiсны сы-
лөн кiјасыс, кокјасыс, но сiјö воiс öшиң дорöзыс да
виçöдлиc ывла мöдарас. Öшиң улас вöли cтеп, лöна
југзöдöма сiјöc тöлыс југыдөн. Но öшиңыс сени вöли
вывти векни; Палма думыштиc вермас-ö сiјö cети
петнысö. А усö-кö да поткöдас јурсö? „Med,—ду-
мыштиc сiјö,—весиг i тајö буржык, шыгла либö горш
космöм вöсна cгiнитöм дорыс. Көт мед регыджык
кула да көт сiјөн-нин дöзмöда щöщ батöc зескöдыс-
јасöc.

Сiјö сујiс јурсö öшиң роçö, топöдчиc пельпомјас-
нас да кутиc сујсыны роçас; кiјассыс кучикуыс кулö.
Некущöм ногөн оз вöли поз лезны војдöр кокјасcö,
колö вöли шыбытчыны вескыда увлаң јурөн, көт
мыj лоан ло.

Кор пиçöcјасыс cылөн воiсны öтвестö öшиң
дорыскöд, сiјö јоткысiс ывлалаң да усi, кызи усö
морт, кор сiјö пробујтö лебзыны. Сы шуд вылö,
öшиң улас вөлöм сен кос тусапу чукöр, да сiјö
вывти јонаcö ез дојмы. Зöркнитчöмсыс здук кежлö
сiјö шöјовошли, но, парсыштчöмјасыс кынзи, сiјö

немтор ез ло. Гөгөр виқодліс да ақіс, мыј степлаң-
тујыс қік вогса.

Бөрвылас кыпөдчөны вөлі казарма стенјас, но
сы воғын вөлі вогса степ. Сіјө кыліс, кызі понјас
увтөны дворас, да регыджык вужіс межаөд, коді
торјөдө вөлі сіјөс степыс. Вөлалун да муса тусапу
дукыс кыпөдісны сылыг вынсө. Сіјө 'котөртис, чотыс
клана вөв моз, услас, чеччас да бара воқө мунө,
піскөдчө тусапујас пөвстті; сөлөм вылас сылөн
толкө өті дум, мыј сіјө вөла вылын.

Коғувјас јара зірдалісны јенежын; төлыгыс кајө-
ма вылө. Уна-ө колі кадыс, Палма ез төд. друг
сылөн крестасісны коқјасыс, і сіјө угі ебөссыс
петөмла, кызі ізјөн лыјөм лебач. Угі сіјө тусапу
пөвсө; і тусапу вевтіс сіјөс, зөбіс.

Өружјөа јөз гөнітісны степ куғала-пастала пыш-
јыс ныв бөрсә. Најө мунісны сы діңті кымынкө
восков сајті, но ез кағавны сіјөс; најө ағзылісны
толкө төлыг југыд улын зоріғалан тусапусө.

Степ зөбіс сіјөс і бытө мынтыгіс тајөн ныв
воғын ассө лубітөмыс. Војса рам пемөсјас, кодјас
зөбсағөны вөлі тусапу пөвсын, вөрісны ныв дінын,
но ез вөрғөдны сіјөс. Лагуша јуө лысва; ічөтік руд
суғ вөтлысө воз бөрсә, сірғағ гора жунгө пемыді-
нын. Палма кујліс сағтөм, бытө кулөма.

Асја кыя толкө-на гөрдөдыштіс асывләдөрсө степ-
лыс, кушөмкө старік, гырыс көрғинајас тыра мулөн,
мунө вөлі тусапу пөвсөд векнідік трөпа куға.
Тајө вөлі пөрыс Ідаліччіо. Сылы јанғім лоі, мыј
сіјө сешөм улыс да сіјө бергөдчіс туј вывсағыс, і

Idalıччію.—Коңөр! Сіјө мунөма бат дінас да, тыдалө, ылалөма“.

Старік ез-нін і думышт мунны гортас ҫеревнао; сіјө назөнік вослаліс тусапу костөд,—сіјө оз төд вөлі, мыј верзөма стражнікјас корёны Палмаөс. Невөлаыс лоө вөлі мунны вослөн: колө вөлі кутыштны Палмаөс, медем сіјө ез ус. Гожыс да гутјасыс візөм могыс, сіјө вевтгіс сылыс чужөмсө тусапуөн.

Вөлі луншөркад-нін, кор најө воісны Галларата ворота дорө.

— Тајө менам пілөн ныв, ме ваја тајөс болнычаө. Усі да јона дојдіс јурсө. Öні саџтөм кујлө,—шуіс Ідаліччію відласысјаслы і лептыштліс тусапусө, мед најө азыласны сылыс ловја грузсө.

Најө візөдлісны да лезісны сіјөс, војдөр ҫерт шобісны көрзінајассө, көні нінөм ез вөв.

Тази сіјө вајіс нылөс плөшщаџ вывса важінік руд керкаө.

Палма воіс да саџміс уна лун мысті. Сіјө кујлө вөлі аслас вољпас вылас-нін.

— Ме нінөм ег вістав! — гора гөлөсөн шуіс сіјө.— Мамө, вістав сылы, ме нінөм ег вістав.

УЙДА
СТЕПЬ

На коми языке

ДЛЯ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА

Редактор *П. Доронин*. Техредактор *М. Шестаков*. Перевод с русского *М. Молодцовой*. Издание № 53. Уполномоченный Главлита № 61. Заказ типогр. № 611. Тираж 3000 экз. Формат бумаги 62X94, 1|16. Печатных листов 2. Сдано в производство 2|IV-37 г. Подписано к печати 23-IV-37 г.

Отпечатано в типографии УМП,
гор. Сыктывкар, Коми АССР,
Дом печати.

513

БИБЛИОТЕКА
ПЕЧИНИ

100

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЧӖТ да ШӖР арлыда чельдылы библютека

„КНИГА БӖРСА КНИГА“

1. АНДЕРГЕН—Фулмовочка
2. АНДЕРГЕН—Озыс салдат
3. БЕДНЫЙ—Баснајас.
4. ГАЛАД—Нольд блндаж.
5. ГАРШИН—Огнал.
6. ГАРШИН—Лагуша-пушест-вельца.
7. ГОРКИ—Архип бед да Ыонка.
8. ГРИГОРОВИЧ—Гуттаперчевдј дётинка.
9. ГРИММ—Храбрдј портидј.
10. ГРИММ—Бременныс музыкант-јас.
11. ЖИТКОВ—Обезјана жылыс.
12. КАССИЛЬ—Турецкдј бутсы.
13. КАССИЛЬ—Вошбм класс.
14. КИПЛИНГ—Слбн ш.
15. КОРОЉЕНКО—Ньбббм дётинка.
16. КРЫЛОВ—Баснајас.
17. ЉЕРМОНТОВ—Ашк-Керб.
18. ЛОНДОН—Кбјин.
19. ЛОНДОН—Кш жылыс скази-нје.
20. МАМИН-СИБИР'АК—Студондј жу дорса керка.
21. МАМИН-СИБИР'АК—Кыюмыс Земела.
22. МАМИН-СИБИР'АК—Руд сыл.
23. МАЈАКОВСКИЈ—Мыјбн кбсја лоны.
24. НЕКРАСОВ—Федушка Мазај.
25. НЕКРАСОВ—Генерал Топтыгн.
26. ПРИШВИН—Јарк.
27. ПУШКИН—Поп да сылбн ка-зак Балда жылыс мојдыкы.
28. ПУШКИН—Зарн чері жылыс мојдыкы.
29. ПУШКИН—Цар Саалтан жылыс мојдыкы.
30. РОЛЛАН—Жав Кристоф.
31. СЕНКЕВИЧ—Музыкант Јанко.
32. СЕТОН-ТОМПСОН—Орбм пел.
33. СЕТОН-ТОМПСОН—Чинк.
34. ТИХОНОВ—Чорт.
35. ТОЛСТОЈ А.—Желтукин.
36. ТОЛСТОЈ Л.—Булка.
37. ТОЛСТОЈ Л.—Флпнок.
38. ТУРГЕНЕВ—Бејин луг.
39. ТУРГЕНЕВ—Бир'ук.
40. ТУРГЕНЕВ—Муму.
41. ТУРГЕНЕВ—Перепелка.
42. УЈДА—Нелло Патраш.
43. УЈДА—Степ.
44. ФАДЕЈЕВ—Метельца.
45. ЧЕХОВ—Пышјыс.
46. ЧЕХОВ—Ванка.
47. ЧЕХОВ—Фётинкајас.
48. ЧЕХОВ—Јежыд кымбс.